

Zvířata a paragrafy

ÚSTAV
STÁTU
A PŘÁVA
AV ČR

Akademie věd
České republiky

věda 31

kolem
nás

pro všední
den

Ústav státu a práva Akademie věd České republiky, v. v. i., (ÚSP AV ČR) je nejstarším střediskem právního bádání mimouniverzitního typu v České republice. Je přímým pokračovatelem Ústavu státu a práva Československé akademie věd (do r. 1960 nesoucího název Ústav práva), který vznikl v r. 1955 spojením několika právněvýzkumných oddělení existujících v rámci tehdejší Československé akademie věd, vrcholné instituce československé vědy založené v r. 1952, jež vystřídala Královskou českou společností nauk (zřízena r. 1784) a Českou akademii věd a umění (vznikla r. 1890). Záhy po svém založení se ÚSP konstituoval v přední středisko základního právního výzkumu v tehdejší Československu. Rozvinul ambiciózní výzkumný program, mezi jehož priority náleželo bádání v těch právních odvětvích, kterým nebyla v české právní vědě předválečného období věnována dostatečná pozornost, jmenovitě v odvětví mezinárodního práva veřejného a právní historie. Od svých počátků hrál ÚSP také významnou roli při vydávání nezanedbatelné části československých právních periodik. Kromě *Právnicka*, nejstaršího českého právního časopisu, jehož vydávání přešlo na ÚSP z Ministerstva spravedlnosti, zahájil ÚSP během padesátých let vydávání tří zcela nových právnických periodik (*Právněhistorické studie*, *Studie z mezinárodního práva* a teoretický časopis *Stát a právo*). Vedle toho byl ÚSP podobně jako ostatní složky nové Akademie věd pověřen zajišťováním postgraduálního právního vzdělávání a získal oprávnění udělovat vědecké tituly v oblasti práva. Na druhé straně ÚSP vznikl v době nástupu komunistického režimu. Právní věda se – vzhledem ke své roli – brzy stala předmětem přísné ideologické kontroly, což mělo samozřejmý vliv i na výzkum prováděný na ÚSP, jeho vědecká východiska a závěry. Postupně však s nástupem období „tání“ po r. 1956 začaly převládat svobodnější podmínky, jejichž vyvrcholením bylo pražské jaro r. 1968, mezi jehož přední protagonisty někteří ze zaměstnanců náleželi. V sedmdesátých a osmdesátých letech prošel ÚSP několika vlnami reorganizací. V souvislosti s nimi došlo k rozšíření rozsahu výzkumu tak, aby bylo možné odpovídat na nové výzvy v právní teorii i praxi. Ve výzkumných programech ÚSP se tak nově objevily disciplíny jako srovnávací právo, právo životního prostředí nebo právní informatika a lingvistika. V tomto období na ÚSP vznikl i základ první automatizované databáze právních informací v Československu. ÚSP rovněž pokračoval v právněporadenských činnostech, které od svého založení prováděl pro potřeby státních orgánů i tehdy státem vlastněných podniků. Kvalitativně novou éru pro právní výzkum přinesly politické a společenské změny po událostech z listopadu 1989. Následná reforma Akademie věd vyžadovala, aby se ÚSP vypořádal s mnoha úkoly sahajícími od změn v jeho právním postavení po rozpočtové škrty. Přes dočasné obtíže se podařilo udržet právní výzkum i ediční činnost na úrovni odpovídající dlouholeté tradici ústavu. Proto, když se zánikem Československa v r. 1993 byla zakládána Akademie věd České republiky, bylo zcela přirozené, že se jednou z jejích základních součástí stal i Ústav státu a práva.

Ať už si to uvědomujeme, nebo ne, zvířata provázejí naše životy. Jako domácí mazlíčci a společníci, ale samozřejmě také jako původci produktů, pro které je lidé odnepaměti chovají. Dávno pryč jsou doby, kdy zvíře bylo z hlediska práva pouze předmětem vlastnictví a ničím víc. Vývoj práva v posledních desetiletích přinesl naopak velmi rozsáhlou právní úpravu ochrany zvířat před krutým zacházením, zneužíváním a nesprávným nakládáním s nimi. Jak se stalo, že ze zvířete – původně „věci“ – je nyní novou optikou práva privilegovaný objekt ochrany? To je první otázka, na kterou se snaží odpovědět tato publikace. Její druhá část se pak zaměřuje na základní právní pravidla týkající se zvířat, protože jejich znalost umožňuje správně postupovat v konkrétních situacích běžného života.

Zvířata starými a novými brýlemi

Možná je dobré si nejprve položit otázku, proč máme v současné době rozsáhlou a propracovanou právní úpravu zacílenou na ochranu zvířat, když před nějakými 200 lety lidé také chovali a využívali zvířata, ale téměř žádná taková právní úprava neexistovala? Právo reaguje na vývoj společnosti, včetně vývoje jejího převažujícího hodnotového náhledu. A je třeba říci, že díky novým objevům a poznatkům přírodních věd o zvířatech a jejich životě se toho za posledních 200 let v pohledu filozofie a etiky na ně mnoho zásadně změnilo. Zároveň (a to zejména v posledních padesáti letech) se zásadním způsobem zhoršily životní podmínky některých člověkem chovaných zvířat, zejména zvířat hospodářských a pokusných.

Od automatů po citící bytosti

Ještě v 18. století byly živé myšlenky **René Descarta** (1596–1650), který ve svých filozofických dílech tvrdil, že zvířata jsou bezmyšlenkovitá stvoření, cosi jako automaty či stroje, a že nejsou schopna cítit bolest, utrpení, ale ani horko či zimu a to, že na tyto stimuly reagují, neprokazuje jejich vědomou reakci, ale spíše je to podobno stavu zapnutého stroje uvedeného do provozu. Descartes argumentoval, že zvířata nemají duši, jelikož ta je pouze výsadou člověka, nemají vědomí, nemají myšlenky ani pocity, a tudíž nemohou ani trpět. Právě toto karteziánské přesvědčení, že zvířata nemohou trpět, stálo v 18. a 19. století u zrodu a rozšiřování praktik tzv. **vivisekcí** (pokusů na živých zvířatech), které sice přinesly řadu nových poznatků o fyziologii zvířat a umožnily rozvoj lékařských metod a později vývoj nových léků, ale zároveň bezpochyby způsobily takto využívaným zvířatům velké utrpení, zvláště uvědomíme-li si, že první legislativa příkazující použití anestezie, resp. vůbec regulující praktiky vivisekcí, byla přijata až na konci 19. století.

Počátek obratu ve vnímání vztahu mezi člověkem a říší zvířat přineslo učení **Charlese Darwina** (1809–1892). Darwin vysvětlil, že podobnosti mezi člověkem a zvířaty nejsou jen ve fyzických vlastnostech, ale také v oblasti vyšších mentálních schopností, jako je paměť, pozornost, zvědavost či napodobování, a vysvětlil důvody toho, proč jsou tyto vlastnosti v různých stupních k vidění u zvířat. Tvrdil, že neexistuje žádný zásadní rozdíl mezi člověkem a vyššími savci v jejich mentálních schopnostech a že zvířata, stejně jako člověk, zjevně cítí potěšení a bolest,

Právní předpisy stanoví
minimální standardy chovu
hospodářských zvířat

štěstí a strádání. Rozdíl v intelektu mezi člověkem a vyššími zvířaty je tedy podle Darwina ve stupni, nikoli v druhu.

Darwinovo učení otevřelo zcela novou éru vědy, která se v podstatě od té doby snaží na základě empirických výzkumů odhalit základní podobnosti a odlišnosti mezi jednotlivými druhy živočišné říše, včetně člověka. Biologové, zoologové, etologové a další vědci zkoumají chování a vnitřní procesy živočichů a opakovaně zjišťují, že zvířata jsou cítící bytosti, že řada druhů zvířat vyniká inteligencí a sociálními vazbami, že řada druhů má vyvinutou komunikaci, dodržuje určitá pravidla skupiny atd., a hlavně že zvířata jsou schopná cítit radost anebo naopak bolest a stres, že jsou schopná trpět.

Například Frans de Waal, etolog specializující se na primáty, zkoumal, zda lze u zvířat nalézt alespoň některé prvky morálky. Zjistil, že altruismus, soucit, spravedlnost, dodržování stanovených pravidel a další kladné prvky morálky jsou v určité podobě a míře přítomny i u primátů a dalších zvířat. Například je podle něj ve zvířecí říši rozšířené pomáhání ostatním na své náklady nebo na své vlastní riziko (např. ptáci se vzájemně hlasově varují před nebezpečím predátora, přestože to přivádí pozornost k tomu, který varoval; delfíni doprovázejí zraněného druhá při hladině, aby se neutopil) či morální chování skupiny (např. v případech agrese vůdčího samce vůči mladému, kdy se celá skupina ostatních sjednotila ve vyjadřování hlasitých protestů a slabšího jedince hájila proti silnějšímu). (Frans de Waal. *Dobráci od přírody*. Praha: Academia, 2006.)

Tyto výzkumy nejsou zdaleka dokončeny – stále se objevují důkazy o nových schopnostech zvířat, které dříve nebyly lidem známy. Nové poznatky tohoto druhu by jistě měly ovlivnit způsob, jakým se zvířaty zacházíme, a právě proto také často stály v pozadí nových právních úprav, které chtěly zamezit takovému zacházení se zvířaty, které jim podle nových poznatků způsobuje utrpení. Nyní už víme, že zvířata jsou stejně jako člověk živými cítícími bytostmi, které mají svou vlastní hodnotu, nezávislou na jejich užitečnosti pro člověka, a proto si zaslouží ochranu, včetně ochrany právními prostředky.

Člověk - bezohledný konzument?

K dynamickému rozvoji legislativy na úseku ochrany zvířat však kromě poznatků moderních přírodních věd přispěly též změny ve způsobu chovu hospodářských zvířat, ke kterým docházelo v Evropě od padesátých let 20. století (v USA ještě o pár desetiletí dříve), a strmý nárůst využívání zvířat pro pokusné účely.

Uvádí se, že v období 1961-2005 se světová spotřeba drůbeže zečtyřnásobila; spotřeba vepřového masa na jednoho obyvatele se ve stejném období téměř zdvojnásobila. Podobný trend lze pozorovat ve spotřebě vajec, mléka i sýrů. Růst spotřeby některých živočišných produktů se týká i České republiky: Například konzumace drůbežního (převážně kuřecího) masa v ČR od r. 1990 stále stoupá. V r. 1999 byla průměrná roční spotřeba 13,6 kg na osobu, v roce 2004 to bylo již 25 kg na osobu. (T. G. Kelch. *Globalization and Animal Law: Comparative Law, International Law and International Trade*. Wolters Kluwer, 2011; statistiky týkající se ČR: web Nadace na ochranu zvířat.)

Zakládání tzv. **průmyslových velkochovů** bylo reakcí na změny životního stylu a stravovacích návyků velkých skupin obyvatel, které způsobily zvyšování poptávky po živočišných produktech. Spotřeba živočišných produktů na obyvatele v posledních desetiletích strmě narůstá.

Rostoucí spotřeba potravin živočišného původu spolu s růstem počtu světové populace tak vytváří tlak na zintenzivnění chovů. Velkochovy byly od počátku zřizovány podle stejných principů jako jakékoli jiné podniky, podle ekonomického klíče: se zvyšováním počtu zvířat se snižují náklady na jednotku (jednotlivé zvíře) a tím se zvyšuje zisk podnikatele. Chov hospodářských zvířat v intenzitě desítek, stovek až tisíců kusů (např. nosnic) je možný díky moderní technice a vyspělým technologiím, moderním krmivům, veterinárním léčivům a biotechnologiím; dosahuje se tak vysoké produkce s nižšími náklady a s nižším vynaložením lidské práce a osobní péče o zvířata. Intenzivní chov hospodářských zvířat je zároveň doprovázen globalizovaným obchodem s živočišnými produkty, usnadněným moderními prostředky přepravy. Z hlediska uspokojování potřeb lidstva jsou velkochovy skvělým řešením, avšak z hlediska životních podmínek zvířat v nich chovaných je popisována řada problémů. Zvířata jsou z ekonomických důvodů chována převážně uvnitř budov, často pouze při umělém osvětlení, v nepřirodnicích materiálech (beton, kov), často i bez podestýlky, což zvířatům odnímá možnost uspokojovat přirozené potřeby a trávit čas chováním přirozeným z hlediska druhu. To jim způsobuje frustraci a nudu a vede k agresivitě a tzv. stereotypnímu chování. Aby se zvířata navzájem nezraňovala, je jim v tom zabraňováno preventivními zákroky (např. odrohování skotu, zkracování zobáků slepic).

Podobnou intenzifikaci procesů a masové využívání zvířat k potřebě lidstva nalezneme též v oblasti **pokusů na zvířatech**.

Světové statistiky vypovídají o tom, že na světě je v souvislosti s prováděním pokusů každou vteřinu usmrceno 33 zvířat. Například v USA je k pokusným účelům údajně využito cca 20 milionů zvířat ročně, v EU se uvádí roční počet zvířat použitých k pokusům kolem 12 milionů kusů. V případě USA však jde jen o odhad, neboť americký zákon o ochraně zvířat vyžaduje vedení statistik o využití zvířat v pokusech pouze u některých druhů zvířat, přičemž mezi ně nezařazuje například myši, krysy a potkany, tj. nejčastější laboratorní zvířata. (Statistiky: dílo T. G. Kelcha uvedené výše, s. 17–18; D. S. Favre. *Overview of U.S. Animal Welfare Act, 2002*, www.animallaw.info; ohledně EU pak např. Šestá zpráva Komise Radě a Evropskému parlamentu z 8. 12. 2010 o statistikách v počtech zvířat používaných k experimentálním a jiným vědeckým účelům v členských státech Evropské unie, Dokument COM(2010) 511 final/2.)

Není pochyb o tom, že pokusy na zvířatech hrály důležitou roli při odhalování poznatků o fungování tělesných funkcí a orgánů a při objevování léčebných postupů pro zvládání řady infekčních chorob i chirurgických postupů využívaných dnes ve prospěch lidí. Trvání těchto očekávání stojí i za dnešním pokračováním experimentální práce s využitím zvířat; její kritici však poukazují na obrovský kvantitativní nárůst zvířat využívaných k pokusům. Zpochybňují rovněž etickou ospravedlnitelnost pokusů: vědecky doložené podobnosti mezi zvířaty a člověkem by neměly být argumentem pro pokračování pokusů na nich, ale právě naopak proti němu.

Jak pomáhá právo?

Řešení všech těchto závažných problémů spojených s provozováním intenzivních chovů a s hojným využíváním zvířat pro pokusy se hledají především právě v založení a posilování legislativy zaměřené na ochranu zvířat. Právní regulace je vytvářena na základě poznatků biologie a etologie zvířat, s cílem zamezit zacházení se zvířaty, které jim způsobuje utrpení, tj. zejména **zakázat jejich týrání**, a dále s cílem zajistit zvířatům v chovech alespoň v minimální míře druhově přiměřené podmínky **welfare** (pohody). Právě proto vznikla rozsáhlá regulace chovu zvířat zahrnující v případě hospodářských zvířat i **tzv. minimální standardy chovu** (tj. v podstatě minimální přípustné hodnoty určitých podmínek chovu pro jednotlivé druhy zvířat zahrnující např. prostorové požadavky, požadavky na osvětlení a ventilaci prostor, krmení, kontrolu stavu zvířat apod.).

Příklad stanovení minimálních standardů chovu podle české právní úpravy

Nosnice: max. 9 zvířat na m², min. 15 cm hřadu na každou nosnici, každá nosnice musí mít nejméně 750 cm² prostoru v kleci, z toho 600 cm² využitelné plochy; výška klece musí být alespoň 20 cm v každém bodě a žádná klec nesmí mít celkovou plochu menší než 2000 cm²; každá nosnice musí mít hnízdo a stelivo, na každou nosnici musí připadat nejméně 250 cm² prostoru se stelivem, přičemž stelivo zabírá nejméně jednu třetinu plochy; musí se dodržovat 24hodinový režim osvětlení, který musí zahrnovat přiměřenou nepřerušovanou dobu tmy trvající jednu třetinu dne tak, aby si nosnice mohly odpočinout a aby nedocházelo k jejich utrpení (Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat).

Co se týče pokusů na zvířatech, právní úprava se snaží eliminovat ty, které nejsou nezbytné, zakazuje využití některých druhů zvířat k pokusům a vymezuje přípustné a nepřípustné účely pokusů. Například vývoj a zkoušení kosmetiky a vojenský výzkum již byly z hlediska etické ospravedlnitelnosti shledány jako nepřijatelné účely pokusů. Na druhou stranu pokusy pro účely medicínského výzkumu a vývoje a pro účely zvyšování vědeckého poznání mají stále silnou společenskou podporu, a tak patří mezi účely právem dovolené.

Druhou, doplňující cestou ke zlepšení životních podmínek zejména hospodářských zvířat je podporování odpovědného přístupu člověka v roli **spotřebitele**. Současný běžný spotřebitel je oddělen od všech procesů produkce živočišného výrobku. Neví, jaká je jeho historie, a možná si často za výrobkem ani živé zvíře nepředstavuje. Proto je třeba zvláště apelovat na to, aby veřejnost byla informována a podněcována k odpovědnému chování v roli spotřebitele. I v této oblasti hraje právní úprava důležitou úlohu – zejména stanoví, jakým způsobem a v jakém rozsahu musí být spotřebitel informován při nákupu živočišných produktů.

Příklad:

Na skořápkách vajec je mimo jiných údajů na prvním místě jednociferný číselný kód, který v celé EU jednotně označuje metodu chovu nosnic, od nichž vejce pochází. Číslo 0 je přiděleno biovejším, číslo 1 vejším od nosnic ve volném výběhu, číslo 2 vejším od nosnic v halách na podestýlce a číslo 3 vejším od nosnic chovaných v klecích.

Z hlediska odpovědného přístupu spotřebitelů se jeví jako významná rostoucí poptávka po bioproduktech, neboť hospodářská zvířata chovaná v režimu ekologického zemědělství mají výrazně příznivější životní podmínky než zvířata chovaná konvenčně.

Právní status zvířat podle nového občanského zákoníku

Pro sféru práva zvířata dlouho v podstatě „neexistovala“. Právo nechránilo zvířata jako živé bytosti, ale znalo např. ochranu vlastnického práva, jehož předmětem mohlo být i zvíře. Tady však šlo o ochranu vlastníka a jeho práva, nikoli o zájmy zvířete. Od dob římského práva byla zvířata řazena mezi tzv. věci v právním smyslu – to vyjadřovalo jejich právní status. Tato jejich pozice se v posledních letech v řadě právních řádů mění, zvířata jsou zákonem výslovně vyloučena z kategorie věcí v právním smyslu (např. občanský zákoník Rakouska, Německa, Švýcarska, Polska, Ruska). Je to výsledek etického posunu v chápání vztahů lidí k ostatním tvorům, kteří jsou na rozdíl od neživých věcí citíci bytostmi. K této důležité změně došlo přijetím nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) i v České republice.

V § 494 nového občanského zákoníku je stanoveno:

„Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“

Druhá věta tohoto ustanovení znamená, že české právo opouští dosavadní pojetí zvířete jako věci v právním smyslu. Praktický dopad této změny vyplývá z její druhé části: ustanovení o věcech bude možno na zvířata dále použít (tj. zvíře například nadále bude moci být vlastněno, koupeno, darováno atd.), ale pouze pokud to v daném případě neodporuje povaze zvířete jako smysly nadaného živého tvora. Ustanovení občanského zákoníku o věcech tedy nebude možno na zvíře použít, zejména pokud by to působilo zvířeti bolest či utrpení (fyzické či psychické). Jako příklad se uvádí použití psa jako zástavy v případě, že by šlo o psa lpícího na svém pánovi, s tím, že pes bude předán zástavnímu věřiteli jako osobě zvířeti cizí a vystaven stresu.

V otázce právní pozice zvířat tak český právní řád vykročil díky novému občanskému zákoníku novým směrem – k posilování jejich statusu, právního uznání jejich hodnoty a významu.

Základ ochrany zvířat v kostce

Těžištěm celé právní úpravy ochrany zvířat je u nás **zákon na ochranu zvířat proti týrání** (zákon č. 246/1992 Sb.). Nenechme se zmást jeho názvem – tento zákon upravuje kromě zákazu týrání zvířat také řadu dalších problematik, zejména pravidla pro zacházení s jednotlivými kategoriemi zvířat (tj. zvířaty hospodářskými, zájmově chovanými, pokusnými a volně žijícími), regulaci usmrcování zvířat a pravidla porážení zvířat, pravidla pro přepravu zvířat, pravidla pro zacházení s toulavými a opuštěnými zvířaty a pro činnost útluků pro zvířata, problematiku handicapovaných zvířat, podrobná pravidla pro provozování zařízení provádějících pokusy na zvířatech, dále stanoví orgány ochrany zvířat a jejich pravomoc

a stanoví pravidla pro trestání přestupků a jiných správních deliktů. Tento zákon je svou povahou veřejnoprávním předpisem, který ukládá povinnosti a zákazy zacílené na ochranu a welfare zvířat. Přitom se tato ochrana soustředí na zvířata *jako jednotlivce* – je tedy třeba ji odlišovat od právní ochrany *druhů zvířat* (zejména ohrožených druhů), která je založena jinými právními předpisy (zejména zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny). Podle zákona na ochranu zvířat proti týrání jsou předmětem jeho ochrany obratlovci, tedy právě takto je pojem *zvíře* v tomto právním předpise vymezen.

Je zajímavé, že ve sféře nového občanského zákoníku zahrnuje pojem zvíře i některé bezobratlé, a to ty, kteří jsou schopni cítit bolest a stres. I tyto bezobratlé tedy přestávají být věci v právním smyslu, ovšem proti týrání chráněni nejsou, to jsou skutečně pouze obratlovci.

Kategorizace zvířat

Zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje povinnosti lidí vůči zvířatům pomocí rozdělení zvířat do tzv. kategorií. Přitom kategorizace zvířat nebere v potaz druhovou příslušnost, ale způsob života zvířete ve vztahu k člověku a účel chovu. Podle prvního kritéria se zvířata člení na zvířata v lidské péči (tj. zvířata chovaná, na která se tento zákon zaměřuje především) a zvířata volně žijící. Podle druhého kritéria, účelu chovu, se rozlišují zejména zvířata hospodářská, zájmová a pokusná. Hospodářská zvířata jsou ta, která jsou chována pro produkci živočišných produktů nebo pro další hospodářské nebo podnikatelské účely (např. koně pro jezdectví či pro práci v lese apod.). Zvířetem v zájmovém chovu je zvíře, u kterého hospodářský efekt není hlavním účelem chovu a jehož chov slouží především zájmové činnosti člověka, nebo zvíře sloužící člověku jako společník. Pokusná zvířata jsou pak obratlovci a hlavonožci, kteří jsou nebo mají být použiti k pokusům.

Z užití kritéria účelu chovu (a nikoli zoologického zařazení) vyplývá, že zvíře téhož biologického druhu může mít u různých chovatelů různý účel chovu, a tudíž být zařazeno do různých kategorií.

Například králíka může jeden chovatel chovat jako zvíře hospodářské, jiný jako zvíře zájmové a další jako zvíře pokusné (a pochopitelně v přírodě může králík žít jako zvíře volně žijící). A aby to nebylo tak jednoduché, navíc není ani vyloučeno, aby jedno a totéž zvíře v průběhu svého života změnilo kategorii, do které podle zákona na ochranu zvířat proti týrání spadá, například změnil-li majitele nebo chovatel změnil určení svého chovu.

Ze zařazení zvířete do kategorie vyplývají specifické povinnosti jeho chovatele stanovené zákonem na ochranu zvířat proti týrání. Tento zákon ovšem obsahuje také některé povinnosti a zákazy, které se vztahují na všechny osoby a platí vůči všem zvířatům. Z nich je třeba na prvním místě zmínit zejména zákaz týrání a zákaz usmrcení zvířete bez zákonného důvodu.

Vypustit do přírody je možné pouze zvířata volně žijící

(foto redakce)

Podle současné právní úpravy již není dovoleno odstraňovat fretkám pachové žlázy

(foto redakce)

Zákaz týrání zvířat

Zákaz týrání je jádrem celé právní úpravy ochrany zvířat proti týrání. V § 2 odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání je stanoveno: „Zakazuje se týrání zvířat.“ Znamená to, že každému (tedy nejen chovatelům) se vůči zvířatům zakazuje činit cokoli, co by bylo jejich týráním. Tento zákaz je doplněn o zákaz všech forem propagace týrání zvířat. Jaká jednání se považují za týrání zvířat, vymezuje zákon v § 4 poměrně dlouhým výčtem takových jednání. Týrání zahrnuje nejen působení fyzické bolesti, ale i poškození zdraví a utrpení zvířete jiné než tělesné.

Za týrání zvířat se považuje například:

- nutit zvíře k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly;
- podrobit zvíře výcviku nebo veřejnému vystoupení anebo obdobnému účelu, je-li toto pro zvíře spojeno s bolestí, utrpením, zraněním nebo jiným poškozením, jakož i vychovávat, cvičit nebo účelově používat zvíře k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům;
- z jiných než zdravotních důvodů omezovat výživu zvířete včetně jeho napájení, nebo omezovat bez nutnosti svobodu pohybu nutnou pro zvíře určitého druhu, pokud by omezování způsobilo utrpení zvířete;
- provádět chirurgické zákroky za účelem změny vzhledu nebo jiných vlastností zvířete, zejména kupírovat uši, ničit hlasivky nebo používat jiných prostředků k omezení hlasitých projevů zvířat anebo z jiných než zdravotních důvodů amputovat drápy, zuby, jedové nebo pachové žlázy, poškozovat kosti, svaly nebo nervy křídel ptáků starších 3 dnů tak, aby bylo zabráněno jejich létání;
- vyvolávat bezdůvodně nepřiměřené působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy;
- chovat zvířata v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení;
- zacházet se zvířetem, přepravovat je nebo je pohánět způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání;
- usmrtil zvíře způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení;
- překrmovat nebo krmit zvíře násilným způsobem, nejde-li o zákrok nezbytný k zachráně jeho života nebo zachování jeho zdraví.

Za týrání se podle posledního bodu výčtu v uvedeném ustanovení zákona považuje rovněž „jiné tímto zákonem zakázané jednání, v jehož důsledku dojde k utrpení zvířete“. Tato formulace umožňuje postihnout jako týrání i jakékoli jiné jednání nepopsané přímo ve výčtu, které je ale zákonem zakázáno a zároveň působí zvířeti utrpení.

Zda v daném případě došlo nebo nedošlo k týrání zvířete, je vždy věcí odborného posouzení, tj. zhodnocení případu inspektorem veterinární správy.

Týrání zvířat je postihováno jako správní delikt, v případě vyšší závažnosti jako trestný čin. Pokud jde o první případ, trest za tento delikt se ukládá podle zákona

o ochraně zvířat proti týrání (§ 27 a 27a) a výše pokuty za něj může dosahovat až 500 000 Kč. Vedle trestu lze kromě toho pachateli uložit zvláštní opatření, což znamená například závazný pokyn k odstranění zjištěných nedostatků, zákaz chovu zvířat, propadnutí týraného zvířete, nařízení snížení počtu zvířat, umístění zvířete do náhradní péče a další (viz níže). Pokud týrání dosahuje takové intenzity, že je třeba je kvalifikovat jako trestný čin, postupuje se podle trestního zákona a trestního řádu. Trestný čin týrání zvířat (§ 302 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.) je vymezen jako týrání zvířete zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, nebo surovým nebo trýznivým způsobem veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném. Trestem může být odnětí svobody až na 2 roky, v případě opakování této trestné činnosti až na 3 roky a v případě, že se pachatel dopustil týrání většího počtu zvířat, až na 5 let. Konečně je užitečné též doplnit, že trestní zákoník obsahuje též skutkovou podstatu trestného činu zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303), která postihuje případy zvířat „ponechaných svému osudu“, např. bez krmení a další péče. Pokud pachatel zvířeti takto způsobí trvalé následky na zdraví nebo smrt, hrozí mu trest odnětí svobody až na 6 měsíců, v případě většího počtu zvířat až na 2 roky.

Pravidla usmrcování zvířat

Velmi důležitým a přitom v obecném povědomí asi ne dostatečně známým pravidlem zakotveným v zákoně na ochranu zvířat proti týrání již od samého počátku, tj. od r. 1992, je **zákaz usmrcení zvířete (tj. obratlovce) bez zákonného důvodu** (§ 5). Ustanovení § 5 odst. 1 zní: „*Nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře.*“ Druhý odstavce § 5 vymezuje okruh důvodů pro legální usmrcení zvířete. Obsahuje takové důvody, jako je využití produktů zvířete (pro produkci potravin, vlny, kůže, kožešin ad.), nutnost utrácení zvířete z důvodu slabosti, nemoci, poranění apod., bezprostřední ohrožení člověka zvířetem, výkon práva myslivosti a rybářství, provádění nařízeného veterinárního nebo hygienického opatření při ochraně před nákazami, ukončení pokusu na pokusném zvířeti, deratizace a několik dalších. Důležité je, že výčet důvodů k usmrcení zvířete v tomto ustanovení je uzavřený (konečný), což znamená, že usmrcení zvířete z důvodu jiného než v zákoně uvedeného je zakázáno.

Mezi nepřipustné (nezákonné) důvody usmrcení lze řadit například nadpočetnost zvířete, situaci, kdy chovatel zvíře již nadále nechce, nepříznivou finanční, zdravotní nebo jinou obtížnou situaci na straně chovatele nebo situaci, kdy není znám vlastník toulavého či opuštěného zvířete. Je třeba upozornit, že s § 5 zákona jsou v rozporu i případy utrácení psů, kteří (v minulosti) zaútočili na člověka – důvodem pro usmrcení je pouze bezprostřední (tj. právě probíhající) ohrožení člověka zvířetem.

Zákaz usmrcení zvířete bez důvodu je doplněn o seznam **zakázaných metod usmrcení**; jde například o ubití či ubodání, utopení, usmrcení nedostatkem potravy nebo tekutin; v zásadě jde o takové metody, které způsobují zvířeti před smrtí nepřiměřenou nebo déle trvající bolest či utrpení. Usmrcení zvířete zakázanou metodou ve smyslu tohoto ustanovení je kvalifikováno jako utýrání zvířete a jako takové je postižitelné sankcí, a to i v případě, že by byl naplněn některý z legálních

důvodů pro usmrcení. Oba zákazy, tj. jak usmrcení bez důvodu, tak použití zakázané metody usmrcení, se aplikují jako všeobecná pravidla na všechny osoby (fyzické i právnické, chovatele i ostatní) a na všechny obratlovce bez ohledu na zařazení do kategorie zvířat.

Pokud je usmrcení zvířete podloženo zákonným důvodem, má proběhnout co možná rychle a bezbolestně. Navíc zákon vyžaduje, aby utrácení zvířat, usmrcování pokusných zvířat při ukončení pokusu i provádění porážek hospodářských zvířat prováděly pouze osoby k tomu odborně způsobilé, např. veterinární lékaři. K tomu je ještě možno doplnit, že v případě, že zvíře je slabé, nevyлéčitelně nemocné, vyčerpané nebo staré a další přežívání je pro ně spojeno s trvalou bolestí nebo utrpením, je jeho vydání k **utracení** (tj. neodkladnému a bezbolestnému usmrcení) podle zákona jediným správným postupem; naopak jeho vydání k jinému účelu by bylo jeho týráním.

Porážky hospodářských zvířat se provádějí na jatkách, jejich provoz zákon a prováděcí vyhlášky regulují. Pro část veřejnosti však může být praktická spíše znalost zákona pro případ **domácích porážek** hospodářských zvířat, neboť tato oblast doznala změny v r. 2012. V současné době jsou podle zákona domácí porážky v hospodářství chovatele možné, s výjimkou skotu staršího 24 měsíců, koní, oslů a jejich kříženců, a to za podmínky, že maso a orgány takto poráženého zvířete jsou určeny pouze pro spotřebu v domácnosti chovatele. Domácí porážky skotu mladšího 24 měsíců se smějí provádět pouze na základě povolení krajské veterinární správy (§ 21 veterinárního zákona, zákon č. 166/1999 Sb.), bližší podmínky pak stanoví prováděcí vyhláška č. 2/2013 Sb.

Povinnosti chovatelů

Následující povinnosti se vztahují na všechny chovatele zvířat, bez ohledu na zařazení jejich zvířat do kategorií:

- povinnost chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav, a povinnost předcházet poškození jejich zdraví (§ 4 odst. 1 veterinárního zákona);
- zákaz opustit zvíře podle § 6 zákona na ochranu zvířat proti týrání; výjimkou je v případě volně žijících zvířat vypuštění zvířete do jeho přirozeného prostředí;
- zákaz provádět bolestivé zákroky bez znecitlivění odborně způsobilou osobou podle § 7 zákona na ochranu zvířat proti týrání; pouze u vyjmenovaných typů zákroků se znecitlivění nepožaduje.

Hospodářská zvířata

Řada ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání obsahuje pravidla pro chov hospodářských zvířat a úpravu jejich životních podmínek. Cílem je, aby zvířata měla pro svůj život co možná příznivé podmínky, aby netrpěla, měla řádně zajištěné své životní potřeby (tzv. welfare zvířat). To se týká ustájení, krmení a pití, prostoru k pohybu, ale i sociálních vazeb mezi zvířaty. Chovatel musí vždy vycházet z vlastností a potřeb daného druhu zvířat. Některé druhy zvířat potřebují kontakt s jinými zvířaty svého druhu a nemají-li ho, trpí. Taková

V ekologickém zemědělství
musí mít všichni savci podestýlku
z přírodních materiálů

zvířata se nesmějí chovat izolovaně, ale jediné ve skupinách. Jiné druhy si zase ve skupinách ubližují nebo silnější zvířata pro sebe zaberou většinu krmení, takže je potřeba dbát i na správnou velikost a složení skupin. Zvířata potřebují pohyb, nesmějí být stále uvázána a musejí mít ve svém ustájení možnost si lehnout. Nesmějí mít např. stále rozsvíceno. Taková pravidla a řadu dalších stanoví zákon o ochraně zvířat proti týrání, zčásti v podobě již zmíněných minimálních standardů, zčásti v podobě výslovné zákonné úpravy způsobu zacházení se zvířaty při určitých činnostech (např. při přepravě).

V současné době je na vzestupu obliba bioproduktů. Biovýrobky jsou produkty tzv. **ekologického zemědělství**, které je upraveno zvláštním zákonem, s podmínkami shodně stanovenými v rámci celé EU (zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství). Ekologické zemědělství je založeno na obhospodařování půdy přírodními postupy a bez používání chemických vstupů, což má zajistit eliminaci nepříznivých dopadů zemědělské činnosti na životní prostředí, zdraví lidí a zdraví hospodářských zvířat. Aby bylo možno zaručit, že výrobky označené jako bio skutečně odpovídají metodám a požadavkům ekologické produkce, podléhá ekozemědělství poměrně přísnému právnímu režimu. V posledních letech se poptávka po biopotravinách neustále zvyšuje, což vedlo i k nárůstu počtu ekofarem a výrobců biopotravin. Za rostoucí popularitou bioproduktů je třeba hledat též preference spotřebitelů, kteří jsou ochotni vynakládat za produkty „zdravého“ zemědělství výrazně vyšší částky než za běžné produkty, a to jistě nejen z důvodu jejich proklamovaných lepších zdravotních, výživových a chuťových vlastností, ale zčásti i jako výraz podpory lepších životních podmínek zvířat v tomto typu hospodaření. Životní podmínky zvířat chovaných na ekofarmách jsou totiž skutečně výrazně příznivější než zvířat chovaných v konvenčních chovech. Minimální standardy pro zvířata v ekologickém zemědělství např. stanoví vyšší nároky na prostor, lepší uspokojování sociálních potřeb zvířat, minimalizaci jejich utrpení; dokonce i pravidla porážky těchto zvířat se liší od konvenčních chovů.

Příklady:

V ekologickém zemědělství je zcela zakázán klecový chov nosnic a drůbež musí mít přístup na otevřené prostranství alespoň po dobu jedné třetiny svého života (konvenčně lze chovat nosnice v obohacených klecích a drůbež i trvale v budově); lze chovat maximálně 6 nosnic na 1 m² (v konvenčním chovu až 9 nosnic na 1 m²); všechna zvířata (savci) musí mít podestýlku z přírodních materiálů (v konvenčním chovu je podestýlka povinná jen v některých případech, např. pro telata); vazné stání u skotu je zakázáno (v konvenčním chovu je povoleno při dodržení stanovených prostorových požadavků na jednotlivé zvíře).

Pokusná zvířata

Kvantita a etická stránka pokusů na zvířatech pro převážně lidské potřeby byly již zmiňovány jako závažný problém současného vztahu člověka ke zvířatům. Provádění experimentů na živých zvířatech je dnes stále, přes všechny snahy o hledání alternativ, považováno za nevyhnutelné. Je zřejmé, že provádění pokusné činnosti v řadě případů znamená, že pokusným zvířatům bude nebo může být

Podle statistik SVS jsou laboratorní
myši nejvyužívanějším druhem zvířat
pro pokusné účely

způsobena bolest, utrpení, strach nebo trvalé poškození, tj. že půjde o činnosti, které by se mimo oblast pokusů považovaly za týrání zvířat. Proto se současná právní úprava zaměřuje na to, aby při veškeré pokusné činnosti byly minimalizovány utrpení a bolest. Postupně se zpříšňují podmínky pro povolování a provádění pokusů; podmínkou každého pokusu je zejména to, že jeho výsledku nelze dosáhnout jinou metodou. Celkovým trendem současné právní úpravy pokusné činnosti je prosazování tzv. **zásady 3R**, která zahrnuje:

- replacement (nahrazování) – míní se postupné nahrazování pokusů na živých zvířatech jinými metodami;
- reduction (snižování počtu) – omezování počtu zvířat využívaných pro experimenty;
- refinement (kultivování) – snaha o snížení až úplné vyloučení postupů, které jsou bolestivé nebo stresující, tj. využívání co nejšetrnějších metod, analgezie a anestezie.

Právní režim pokusů je z velké části harmonizován předpisy Evropské unie. Proto v českém zákoně na ochranu zvířat proti týrání nalezneme velmi objemnou, podrobnou a složitou úpravu, která vychází z příslušné směrnice EU. Tato úprava zahrnuje především celou řadu povolovacích procesů, neboť žádné pokusy nelze provádět mimo režim povolení. Povolení podléhá jak zařízení, které chová pokusná zvířata, tak zařízení, které je užívá k provádění pokusů, i tzv. projekty pokusů (tj. podrobné plány pokusů včetně odůvodnění a popisu průběhu). Novým prvkem právní úpravy (od r. 2013), který může být zajímavý z hlediska informování široké veřejnosti o pokusné činnosti, jsou tzv. netechnická shrnutí projektu pokusů, což je nově součástí žádosti o schválení projektu pokusů. V případě, že je projekt pokusů schválen, musí být jeho netechnické shrnutí zveřejněno (například netechnická shrnutí projektů pokusů schvalovaných Ministerstvem zemědělství jsou dostupná na jeho webových stránkách).

Zájmově chovaná zvířata

Chov domácích mazlíčků lze označit za jakýsi fenomén dnešní doby. Lidé sice chovali zvířata „jen tak pro zábavu“ v domácnostech už od nejstarších dob, avšak v současné společnosti jsou domácí mazlíčci v mnoha ohledech téměř rovnocennými členy rodiny. Lidé s nimi komunikují, tráví s nimi svůj volný čas, mají k nim emocionální vztah. Jejich význam jako společníků, ať už v rodinném životě, pro osamělé lidi nebo pro městské děti, jimž zčásti nahrazují civilizací narušený kontakt s přírodou, je neocenitelný.

Česká republika patří mezi státy, jejichž obyvatelé chovají značné množství zájmových zvířat, zejména psů a koček. Přesné statistické údaje sice nejsou k dispozici, ale obecně se uvádí, že každá čtvrtá až pátá domácnost chová psa a že jednoho nebo více domácích mazlíčků chová až polovina českých domácností.

Rovněž pro chovatele zájmových zvířat stanoví zákon na ochranu zvířat proti týrání řadu povinností, avšak tyto povinnosti jsou převážně obecné povahy a v této oblasti nejsou stanoveny žádné minimální standardy (s výjimkou chovu tzv. druhů

Agama chovaná v zájmovém chovu

(foto redakce)

zvířat vyžadujících zvláštní péči, pro něž existují minimální standardy doporučující povahy). Základními povinnostmi každého chovatele zájmového zvířete je:

- dodržovat přiměřené podmínky pro zachování fyziologických funkcí a biologických potřeb tak, aby nedocházelo k utrpení nebo poškozování zdraví zvířete (tzn. chovat zvíře v prostředí pro něj vhodném, řádně je krmit, starat se o ně atd.);
- činit opatření proti úniku zvířete (a to jak z důvodu ochrany ostatních osob, např. před psem volně pobíhajícím po obci, tak i z důvodu ochrany zvířete, které v případě, že se ztratí, trpí).

Jako další pravidla je možno zmínit ještě zákaz odchytávat zvířata z volné přírody pro účely zájmového chovu a zákaz prodat nebo darovat zvíře pro zájmový chov osobě, které ještě nebylo 15 let, bez souhlasu jejích rodičů.

Určité druhy zvířat, zejména „exotické“, se řadí mezi **tzv. druhy zvířat vyžadující zvláštní péči**; chovatelem takových zvířat může být pouze osoba starší 18 let a pro chov je nezbytné povolení krajské veterinární správy.

Okruh druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči určuje vyhláška č. 411/2008 Sb. Jde například o všechny jedovaté druhy plazů, všechny krokodýly, vybrané dravce a sovy, všechny primáty, většinu šelem a další.

Toulavá a opuštěná zvířata, útulky

Toulavá a opuštěná zvířata jsou ta, která jsou mimo kontrolu (dohled) chovatele nebo jiné osoby. Rozdíl mezi nimi je ve vůli chovatele: opuštěné je zvíře, které chovatel již nechce a záměrně ho vyhnal nebo někde ponechal. Je třeba znovu zdůraznit, že opustit zvíře je zákonem zakázáno. V praxi se ovšem často nejprve nepozná, zda je zvíře pohybující se volně bez pána zatoulané, nebo opuštěné, snad s výjimkou zcela evidentních případů, jako je např. pes uvázaný ke stromu v lese apod. Proto pro oba druhy případů existuje jeden právní režim. Ten je ovšem poněkud složitější v tom, že se řídí zčásti zákonem na ochranu zvířat proti týrání a veterinárním zákonem (ochrana nalezených zvířat před týráním a veterinární aspekty) a zčásti občanským zákoníkem (otázky vlastnického práva v souvislosti s nálezy zvířat).

V případě nálezu zvířete platí na prvním místě obecné pravidlo pro nalezené věci: ztracená věc má být vrácena tomu, kdo ji ztratil, nebo vlastníkovi (§ 1052 nového občanského zákoníku). Identifikace vlastníka není obtížná, pokud je zvíře očištěno, avšak podíl takových zvířat u nás stále není příliš vysoký. Proto je častěji třeba postupovat podle právní úpravy pro případy, kdy vlastník zvířete není znám. Tehdy se uplatní speciální úprava nového občanského zákoníku (která je v mnohém odlišná od úpravy předchozího občanského zákoníku!): je-li **nalezeno zvíře zjevně určené k zájmovému chovu**, může si nálezce nalezené zvíře ponechat v péči, pokud má o ně zájem, a nález zvířete pouze ohlásit obci (§ 1058). Obce jsou odpovědné za zvířata nalezená na svém území. Pokud se původní vlastník o zvíře nepřihlásí do 2 měsíců od vyhlášení nálezu obcí, nabyde nálezce vlastnické právo ke zvířeti. Pokud nálezce o zvíře zájem nemá, odevzdá ho obci; zvíře umístěné následně do útulku lze převést na nového vlastníka nejdříve po uplynutí 4 měsíců. Čtyřměsíční lhůta je oproti dřívější právní úpravě kratší; tato změna je reakcí na negativní zkušenosti z aplikace dříve platné šestměsíční lhůty, která se ukázala pro blokaci původního vlastnického práva jako příliš dlouhá, a to z hlediska zvířat, z hlediska původních vlastníků (často neochotných po delší době zpětně hradit vysoké náklady za péči o zvíře v útulku) i z hlediska nových zájemců (kteří museli čekat na zvíře dlouhé měsíce, což je podstatné zejména u mladých zvířat).

V případě **nálezu zvířete jiného než zájmového**, zejména hospodářského (např. neoznačení koně, prasata, skot) je třeba postupovat podle § 1060 nového občanského zákoníku: i v tomto případě může nálezce nabýt zvíře do vlastnictví, ale vlastnické právo původního vlastníka je chráněno po stejnou dobu jako u neživých věcí: 1 rok, resp. 3 roky. Nalezená **zraněná (handicapovaná) zvířata** (ta, pro která je přirozené žít ve volné přírodě) je třeba předat záchrané stanici pro handicapované živočichy, která se v případě jejich vyléčení snaží o jejich opětovné vypuštění do přírody. Zde je třeba aplikovat ještě příslušná ustanovení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a vyhlášek č. 316/2009 Sb. a č. 114/2010 Sb. (záchrané stanice, chov nalezených handicapovaných zvířat a jejich opětovné vypuštění do volné přírody).

Právní úpravu občanského zákoníku konkretizuje specifickými doplňky zákon na ochranu zvířat proti týrání a veterinární zákon. Ustanovení § 13 odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání dává každému, kdo se ujal toulavého nebo opuštěného zvířete, odpovědnost za jeho zdraví a dobrý stav. Slovo „ujal se“ znamená, že

nálezce projevil vůli se o zvíře starat; zákon pochopitelně nemůže nálezci takovou povinnost dát, a proto za druhou legální variantu jeho chování považuje předání zvířete do útulku. Ukládá také oznámení nálezu obci. Veterinární zákon řeší problematiku opuštěných a toulavých psů a koček v § 42 v souvislosti s asanační činností tak, že jejich odchyt provádí vyškolené osoby, které k tomu mají povolení Státní veterinární správy.

V ochraně toulavých a opuštěných zvířat hrají důležitou roli **útulky pro zvířata**. Ty mohou být zakládány z iniciativy obcí nebo soukromých provozovatelů. Podle § 24 odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání obce mohou zřizovat, provozovat a rušit útulky pro zvířata. Shodné oprávnění jim dává i § 46 písm. c) veterinárního zákona. To souvisí s faktem, že právě obce nesou odpovědnost za zvířata nalezená na svém území. Neznamená to ovšem, že by každá obec musela mít vlastní útulek a v praxi tomu tak ani není; obec může tuto svou odpovědnost řešit pomocí smluv s existujícími útulky obecními nebo soukromými. V současné době je v ČR provozováno přes 100 útulků, z toho zhruba polovina obecních.

Zřizování útulků a jejich provozování ovšem není libovolné, ale je zákony upraveno, a stanovená pravidla platí pro všechna zařízení, která se ujímají péče o opuštěná a toulavá zvířata, tedy i pro zařízení soukromá, a bez ohledu na jejich konkrétní označení (např. depozit, azyl, domov, sdružení, stanice, záchytný kotec apod.).

Farmový chov kožešinových zvířat čelí v současné době rozsáhlé kritice

(foto redakce)

Především zřízení útulku, resp. určení stavby pro využití jako útulku pro zvířata je vždy podmíněno závazným stanoviskem orgánu veterinární správy podle veterinárního zákona (§ 56 odst. 1), které je nutným podkladem pro vydání stavebního povolení. Dále osoby, které v útulcích pečují o zvířata, musejí mít osvědčení o způsobilosti k této činnosti, které lze získat po absolvování specializované odborné přípravy organizované vysokou školou s veterinárním studijním programem. Zákon na ochranu zvířat proti týrání pak stanoví povinnosti provozovatele útulku, např. umožnit vstup pracovníků orgánů ochrany zvířat, poskytnout k výkonu jejich činnosti potřebné informace a součinnost, na požádání předvést zvíře, mít provozní řád zabezpečující ochranu pohody zvířat a organizaci práce a pracovních postupů, vést evidenci přijatých a vydaných zvířat a jejich nových chovatelů i evidenci úniků zvířat z útulku a předložit na požádání doklad odborné způsobilosti.

Obce a města mají v oblasti ochrany zvířat kromě řady jiných pravomocí ještě jednu velmi důležitou roli. Mohou vydávat vyhlášky, kterými pro své území regulují, kam je možné chodit se psy a za jakých podmínek. Tedy např. kde nebo kdy musí mít pes vodítko, kde náhubek a kam se s ním případně vůbec nesmí (např. na dětské hřiště), a kde naopak může běhat volně. Řada obcí přijala takové vyhlášky, jejichž porušení je sankcionovatelné, a proto lze chovatelům jen doporučit seznámit se s příslušnou vyhláškou nejen své domovské obce, ale v případě cestování i příslušných dalších obcí pobytu.

Na koho se obrátit?

Pokud máte podezření na týrání zvířat, nikdy neřešte případ sami. Jako svědek, jako soused, ale například ani jako člen spolku na ochranu zvířat nemáte žádná oprávnění vůči chovateli ani zvířeti. V žádném případě se nedoporučuje zvíře chovateli vzít nebo jinak „brát spravedlnost do vlastních rukou“. Je třeba obrátit se s podnětem na některý z orgánů, který má pravomoc zahájit příslušné řízení nebo podniknout příslušné právní kroky.

Takovým orgánem je na prvním místě **policie**. Ta má příslušné pravomoci při podezření na spáchání trestného činu týrání zvířat, zejména pravomoc vstoupit do prostor chovatele, včetně prostor obydlí, ke zjištění skutkového stavu.

Dalším věcně příslušným orgánem, na nějž je možno se obrátit, je orgán veterinární správy, zejména **krajská veterinární správa**. Pouze veterinární inspektor má pravomoc posoudit případ po odborné (veterinární) stránce a zhodnotit, zda v daném případě došlo k týrání zvířete, nebo nikoliv. Inspektoři veterinární správy mají rovněž určité pravomoci vůči chovatelům, zejména oprávnění ke vstupu do zařízení či objektů, v nichž jsou zvířata chována, k provádění kontroly, k vyžadování příslušných informací, dokladů a součinnosti a k pořizování dokumentace. Veterinární inspektor může také na základě výsledku kontroly chovateli nařídit, jakým způsobem a v jaké lhůtě je povinen odstranit nedostatky chovu, které byly u něj zjištěny.

Třetím důležitým aktérem ve věcech ochrany zvířat jsou **obecní úřady obcí s rozšířenou působností**. Právě tyto úřady mají totiž pravomoc vést správní řízení o deliktech v oblasti ochrany zvířat a udělovat za ně pokuty. Kromě toho jsou oprávněny rozhodovat o tzv. **zvláštních opatřeních**, která mohou hrát v praktické

ochraně zvířat před týráním klíčovou roli, zvláště v akutních případech, kdy je týranému zvířeti třeba rychle pomoci, nebo v případech, kdy je nutno zabránit pachateli týrání pokračovat v nevhodném způsobu chovu a týrání zvířat. V současné době zákon upravuje už řadu typů zvláštních opatření. Mezi nejdůležitější patří:

- Nařízení tzv. **předběžné náhradní péče** – jde o okamžité odebrání zvířete navazující bezprostředně na provedení kontroly. Tímto způsobem mohou být řešeny naléhavé případy týrání, v nichž ponechání zvířete u chovatele po dobu běžného správního řízení nutného k vydání rozhodnutí o náhradní péči nebo jiného zvláštního opatření může způsobit další zhoršení stavu nebo i smrt zvířete a kdy je tedy žádoucí zvíře od chovatele neprodleně odvést (rozhodnutí se vyhláší ústně ihned po provedení kontroly). Jde o relativně nový prostředek zavedený do zákona na ochranu zvířat od r. 2013, který je nadějným nástrojem reálné pomoci vážně týraným zvířatům. Protože rozhodnutí o nařízení předběžné náhradní péče může vydat jedině orgán obce s rozšířenou působností, avšak vždy jedině na základě odborného stanoviska orgánu veterinární správy, je pro funkčnost tohoto opatření v praxi nezbytná součinnost a spolupráce (nejlépe i „v terénu“) pracovníků obou orgánů.
- **Umístění zvířete do náhradní péče** – znamená odebrání zvířete chovateli v případech, kdy to vyžaduje jeho zdravotní stav nebo pokud je opakovaně týráno. Nejde však o akutní případy jako u předběžné náhradní péče, takže řízení se vede běžným způsobem. Funkci náhradních pečovatелů o zvířata plní v praxi často útulky pro zvířata. Péči o zvíře umístěné v náhradní péči je ovšem povinen hradit vlastník zvířete, od něhož může být příslušná úhrada vymáhána.
- **Propadnutí (zabrání) týraného zvířete** – i zde jde o odnětí zvířete pachateli týrání, avšak v tomto případě původní chovatel, na rozdíl od umístění zvířete do náhradní péče, ztrácí i vlastnické právo ke zvířeti.
- **Zákaz chovu** – má zabránit tomu, aby pachatel v budoucnu pokračoval v týrání téhož zvířete nebo choval další zvířata stejným nesprávným způsobem. Chov lze zakázat pachateli týrání (tzn. ukládá se spolu s pokutou), pokud existuje důvodná obava, že pachatel bude v týrání pokračovat, že neposkytne týranému zvířeti potřebnou péči nebo že začne stejným způsobem chovat další zvířata.
- **Nařízení snížení počtu zvířat** – spočívá v nařízení chovateli snížit počet chovaných zvířat, a to v krajním případě i jejich usmrcením, jsou-li týrána. Toto opatření, které se podle dřívější úpravy mohlo vztahovat pouze na hospodářská zvířata, se od r. 2013 může vztahovat na jakákoli zvířata. Proto může být kromě nezvládnutých chovů hospodářských zvířat řešením i pro případy hromadění zájmových zvířat, kdy se v důsledku chovu nadměrného počtu zvířat, často s neregulovaným množením, stávají podmínky chovu nevyhovujícími, čímž jsou naplněny znaky týrání. Podobně lze takto postihovat množitele zájmových zvířat, pokud za účelem dosažení vyššího zisku týrají zvířata v nevhodných podmínkách (tzv. „množírny“).

V současné době ÚSP zaměřuje svůj výzkum zejména na oblast teorie práva, jakož i většiny pozitivněprávních odvětví. V oblasti veřejného práva se zaměřuje na problematiku mezinárodního práva, evropského práva, odpovědnosti, lidských práv, ochrany mezinárodních investic, jakož i některé aspekty mezinárodního humanitárního práva a mezinárodního trestního práva a soudnictví; vývoj evropského systému ochrany lidských práv; zkoumání účinků mezinárodního práva v českém právním řádu. V oblasti vnitrostátního veřejného práva je věnována pozornost medicínskému právu a bioetice, a to zejména problematice nové zdravotnické legislativy, vztahu lékaře a pacienta a právní a etické problematice využití moderních technologií v medicíně (genetické testy, IVF, genetické patenty, atd.); výzkumu tendencí vývoje veřejné správy a faktorů, které jej ovlivňují; výzkumu teorie legislativy a metod zkvalitňování právních předpisů; výzkumu vývoje místních právních předpisů, výzkumu principů uplatňování kontrolní činnosti ve veřejné správě; otázkám právní ochrany zvířat; využití nástrojů ochrany základních lidských práv v ochraně životního prostředí. V oddělení teorie práva se realizují v ČR zcela jedinečné a unikátní výzkumy v oboru právní lingvistiky, právní logiky a metodologie, nejen kvantitativní, ale také kvalitativní, a ovšem právní informatiky včetně udržování evropsky unikátní databáze právních informací umožňující mj. pravidelné monitorování vývoje české legislativy na základě kvantitativních ukazatelů statistického významu. Výzkum oddělení soukromého práva je orientován především na doktrinární analýzu klíčových kodexů soukromého práva a existující rekodifikace soukromého práva. Důraz je kladen zejména na významné aspekty teoretické povahy, jako např. komparativní argumentace v oblasti konstrukce náhrady škody, principy a pojetí preventivní odpovědnosti, studie v oblasti evropského mezinárodního civilního procesního práva, úpadkového práva, nového pojetí a principů civilního práva a práva obchodních společností, včetně evropského srovnání, jakož i systematický výklad aktuálních otázek souvisejících s právněodpovědnostními aspekty ve světle nových technologií.

V EDICI VĚDA KOLEM NÁS PŘIPRAVUJEME:

Zbyněk Roček: **Zdeněk V. Špinar**

Jaroslav Pánek: **Český historický ústav v Římě**

Radek Mikuláš: **Stromatolity – nejstarší zkameněliny Čech?**

Milan Řípa: **Výzkum termojaderné fúze v ČR**

DOSUD VYŠLO:

Alena Fialová: **Česká próza po roce 1989**

Markéta Pravdová: **Jak se mluví mezi živly**

Petr Zacharov a kol.: **Observatoř Milešovka**

Edice Věda kolem nás | Pro všední den
Zvířata a paragrafy | *Hana Müllerová*

Vydalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., pro Ústav státu
a práva AV ČR, v. v. i., Národní 18, 116 00 Praha 1 – Nové Město.

Grafická úprava dle osnovy Jakuba Krče a sazba Serifa.

Technická redaktorka Monika Chomiaková. Odpovědná redaktorka

Petra Královcová. Vydání 1., 2015. Ediční číslo 11850.

Tisk **SERIFA**®, s. r. o., Jínonická 80, 158 00 Praha 5

Další svazky získáte na:

www.vedakolemnas.cz | www.academiaknihy.cz | www.eknihy.academia.cz